

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése
4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

V. évfolyam

2008/4. sz.

Az EKE szakmai napja az OSZK-ban

2008. december 2.

Isten szava: a Biblia. Ez volt a címe, valamint a mottója annak a szakmai napnak, melyet a Biblia Éve alkalmából rendezett kiállításhoz kapcsolódva az eseménysorozat záró rendezvényeként szervezett az Elnökség az EKE tagintézményei számára. A csaknem száz résztvevőt **Monok István**, az OSZK főigazgatója fogadta, illetve köszöntötte. Bevezetőjében méltatta a kiállítást, kiemelve annak múzeumpedagógiai jelentőségét.

Rangos előadók tájékoztatták a résztvevőket a Bibliával kapcsolatos kutatási eredményeikről, illetve a magyar bibliafordítások elsősorban könyvtörténeti kérdéseiről.

Pecsuk Ottó református lelkész, a Magyar Bibliatársulat főtítkára előadásában azokra a kérdésekre kereste a választ, hogy miért van szükség bibliafordításokra, hogyan jöttek azok létre, és hogy ma hogyan fordítják a Szentírást. Ezek sokkal lényegesebb kérdések, mint gondolnánk, mert napjainkban már az emberiség 94%-a számára elérhető a Biblia, vagy annak valamely része. Ezért fontos az is, hogy ki, kinek, milyen nyelvi szinten végzi a fordítást. A Biblia nyelve elsődlegesen vallási nyelv és bizonyos értelemben időtlen, de nem elhanyagolható szempont, hogy a fordítás azok számára, akiknek készül, ne csak érthető, hanem teljesen hiteles is legyen. A Szentírás ugyanis életének megváltoztatására, elköteleződésre készíti az olvasót. A Szentírás tehát kommunikáció, a fordítás pedig akkor jó, ha megértik, és a benne foglaltak a fent említett elköteleződésre készítetnek.

Második előadóként **Rozsondai Marianne** (MTA Könyvtára) a Gutenberg és a Fust-Schöffer Bibliákról (B 42, B 36 és B 48) tartott előadást, melyet egy rövid, a Magyar Televízió Vallási Műsorok Szerkesztősege által készített filmmel is illusztrált. Az emberiség történetének első, teljes terjedelmében kinyomtatott könyve a Szentírás volt, melyet Gutenberg Mainzban készített, 1450-56 között. Ez volt az úgynevezett 42 soros Biblia, amelynek az ötödik lapjától 42 sorosak voltak az oldalai. Összesen 180 példányban jelent meg, 40 példányt pergamenre, a többit papírra nyomtatta. A pergamenpéldányok lapjai mind kötésként végezték, így csak töredékként maradtak ránk. A B 42, a B 36 és a B 49 nem rendelkezik kolofonnal, a Fust-Schöffer-féle 48 soros Biblia azonban igen, ennek egy példányát a gyöngyösi Ferences Könyvtár őrzi.

Mindmáig ez a legszebb könyv a világon. Összesen 49 teljes példány létezik még belőle, sajnos Magyarországon egy sem. Gutenberg 2000-ben az évezred embere lett, ami nem véletlen, hiszen találmánya mérföldkö volt a világ történetében, és teljesen megváltoztatta az emberiség életét.

Heltai János (OSZK) Sylvester János Újszövetség-fordításáról beszélt, melyet 1541-ben Sárvár-Újszigeten adtak ki. A fordítás abból az igényből született, mely a népnyelv használatát és egyben a Bibliának a szélesebb körű megismerését sürgette. Ez utóbbi igény alapján írta meg kommentárjait is, melyekben a legkülönbözőbb bibliai kifejezéseket (pl. a Bibliában szereplő betegségek, korabeli pénznemek, mértékek stb.) magyarázza meg az olvasónak. Mindehhez szükség volt arra, hogy lehessen helyesen írni és beszélni magyarul. Sylvester János fordítása bebizonyította, hogy nyelvünk alkalmas a bonyolult gondolatok kifejezésére.

EKE HÍRLEVÉL

Egyházi Könyvtárak Egyesülése

4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

V. évfolyam

2008/4. sz.

Sylvester János munkásságán érzékelhető egyrészt Rotterdami Erasmus szellemi hatása, másrészt a krakkói egyetem szerepe, amely ugyancsak tele volt erasmista tudósokkal. Erasmus tisztában volt az egyház megreformálásnak szükségességével, ő azonban a reformokat az egyház keretein belül képzelte el, etikai síkon. Az sem véletlen, hogy az első magyar nyelvű nyomtatványok éppen Krakkóban jelentek meg. Sylvester János fordításában nyomon követhető az az erasmusi példa is, mely a nagy nyelvi igényességben és a gondos helyesírásban testesült meg. Ő volt az első, tudományos igénnyel készített magyar nyelvten szerkesztője.

P. Vásárhelyi Judit (OSZK) a Vizsolyi Bibliáról tartott előadást. A Vizsolyi Biblia a Szentírás első, teljes magyar fordítása. A vizsolyi nyomda jeles termékéről sokáig igen kevés adat állt a rendelkezésünkre. Ennek több oka is lehetett: ezek egyike még a reformáció idején is dívó írói szerénység. A középkorban jellemző volt ugyanis, hogy a Biblia túlszárnyalhatatlannak ítélt írásai mellett a kor szerzői elrejtették szerény személyüket. Felesleges hívságnak és egyben méltatlannak is tartották nevüket arra, hogy feltüntessék alkotásaikon.

Károlyi Gáspár, a fordító nevét is csak a harmadik kiadás elejére írja majd a kötet gondozója, Szenci Molnár Albert, aki Károlyi fordítását „igazgatta, néhol meg is jobbította”. Károlyi neve ráadásul itt még mint az előszó szerzője szerepel. Érdemes egyúttal megjegyezni azt is, hogy a bibliafordítás valószínűleg tényleg nem csak az ő nevéhez fűződik, hiszen ez egyetlen ember erejét meghaladó munka lenne. Csak feltételezhető, hogy Károlyi nevét pozíciója miatt őrizhette meg a címlap: ő lehetett a fordítóközösség irányítója, összefogója. Szerepét azonban semmiképpen sem szabad lekicsinyítenünk a tények tudatában. Károlyi maga is hosszabb bibliai részek egyéni fordítója volt, s nem utolsó sorban rá várt a sajtó alá rendezés igen körülményes és nehéz feladata. Az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött nyomdai kézirat néhány lapja is ezt bizonyítja. Rajta Károlyi kézírásával találunk kiegészítéseket, valamint javításokat.

Koós Balázs (OSZK) az 1626-ban 2000 példányban megjelent Káldi Biblia, az első katolikus szentírásfordítás létrejöttének kérdéseiről tartott előadást. A Káldi-Biblia keletkezésének körülményeiről egymásnak ellentmondó hipotézisek láttak napvilágot az elmúlt évtizedek során. A kutatók egy része megkérdőjelezi Káldi szoros értelemben vett szerzőségét, sőt van, aki egyszerű másolásnak tekinti munkáját. A problémát a kézirat bejegyzései vetették fel, ugyanis Káldi pontosan megjelölte az egyes szakaszok lefordításának kezdetét és befejezését, és ezen adatok alapján a fordítói munkát sokak szerint lehetetlen volt ilyen gyorsasággal elvégezni. Az Ószövetséget 471, az Újszövetséget pedig 60 nap alatt készítette el. A problémát bonyolítja, hogy a Biblia magyar nyelvre fordításával Káldival többé-kevésbé egy időben egy másik jeles jezsuita (Szántó István) is foglalkozott, de munkája elveszett. Koós Balázs szerint valószínűleg közös munka volt, Szántó kéziratát használta Káldi.

A szakmai nap záró eseménye a közelmúltban megnyílt nagyszerű kiállítás megtekintése volt, ahol **Gáborjáni Szabó Botond** (Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára) kalauzolta a résztvevőket a magyarországi közgyűjtemények legértékesebb Bibliái között, ami igazi élmény volt, nem csak tartalmi szempontból, hanem a szép és gazdag műtárgy-anyagnak és az ötletes installációnak is köszönhetően.

Löffler Erzsébet